

การวิเคราะห์ข้อผิดพลาดการเรียนรู้คำเสริม “吗” ในภาษาจีนของนักเรียนไทย

โดยการใช้ทฤษฎีจิตวิสัยทางภาษา

基于“语言主观性”视角下的泰国学生习得汉语语气词“吗”的偏误分析

Thai Students' Acquisition to the error analysis of Chinese Modal particles

“吗” —— “Language subjectivity” The interpretation of perspective

บัณฑิตาญจ ตั้งภากรณ์¹

บทคัดย่อ: คำเสริมในประโยคภาษาจีนเป็นคำที่ช่วยแสดงเจตนาและท่าทีของผู้พูด และยังมี ความสำคัญต่อไวยากรณ์จีนอีกด้วย ถ้าหากผู้ศึกษาทางภาษาศาสตร์และผู้ที่เกี่ยวข้องกับภาษาจีนใน ฐานะภาษาที่สอง ไม่เข้าใจความหมายทางไวยากรณ์ของคำเสริมอย่างแท้จริง อาจก่อให้เกิด ปัญหาด้านการเรียนและการสื่อสารภาษาจีนได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาลักษณะเฉพาะของคำ เสริม “吗” ในท้ายประโยคภาษาจีนเป็นกรณีศึกษา โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่าง ความหมายของคำเสริม “吗” ในท้ายประโยคภาษาจีน กับความหมายของคำเสริม “ไหม”[maj:²⁴], “มั้ย”[maj:⁴⁵], “หรือ”[rui:²⁴] และ“หรือ”[rui:²⁴] ในท้ายประโยคภาษาไทย ซึ่งจากการศึกษาพบว่า คำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีน กับคำเสริมท้ายประโยค ในภาษาไทยทั้ง 4 คำ ดังกล่าวนั้น บางกรณีสื่อความหมายได้ตรงกัน เนื่องจากโครงสร้างทาง ภาษาและแหล่งกำเนิดของภาษาที่มีลักษณะคล้ายกัน แต่บางกรณีสื่อความหมายได้ไม่ตรงกัน เกิดจากปัจจัยภายในและภายนอก จึงก่อให้เกิดลักษณะเฉพาะของแต่ละภาษาขึ้น ส่งผลให้ นักเรียนไทยใช้คำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีนไม่ถูกต้อง ซึ่งจากการใช้ทฤษฎีจิต

¹ บัณฑิตาญจ ตั้งภากรณ์ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาสถาปัตยกรรมและการสอนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาธารณรัฐประชาชนจีน
陈妹新, 中国山东大学课程与教学论专业博士研究生
Bunsikan Tangpakorn, Ph.D.student majoring in Curriculum and Methodology taught in Chinese, Shandong University, China

วิจัยในการวิเคราะห์สาเหตุของความผิดพลาด พบว่าเกิดขึ้นจาก 2 สาเหตุ คือ ความซับซ้อนของความหมาย และความแตกต่างทางสังคมของการใช้ภาษา

คำสำคัญ: คำเสริมท้ายประโยคในภาษาจีน “吗” ; ภาษาไทย; การวิเคราะห์; จิตวิสัยทางภาษา; นักเรียนไทย; ข้อผิดพลาด

摘要: 语气词一直是汉语表情达意的主要手段之一，也是汉语中的重要语法手段，但由于其语法意义空灵，不好把握、不易捉摸，给语言研究者和第二语言学习者带来了一定的困难。本文以典型的汉语句末语气词“吗”为例，还将典型的汉语句末语气词“吗”与泰语中对应的词“ไหม”[maj²⁴]、“มั้ย”[maj⁴⁵]、

“หรือ”[rui²⁴]、“หรือ”[rui²⁴]相比较，进行对比分析。通过对比分析可以看出，汉语句末语气词“吗”与泰语中的 4 个对应词的语气意义并不完全相同，有的是相同点主要来自汉语与泰语的语言共性，可从语言的结构和语言的来源。不同点主要来自语言的个性，这可从语言内部因素和语言外部因素区分。由此，泰国学生在使用或习得汉语句末语气词“吗”的过程中往往出现语言偏误现象。本文对以泰语为母语的学生混用汉语句末语气词“吗”的偏误现象进行归纳和分析，试图借鉴认知科学的“主观性”理论对偏误现象作出解释。这种误漏从主观性理论来看，主要有两个原因：一种是语气词的原因，这方面的原因是深刻而复杂的。另一种是社会心理原因，为了达到一定的交际目的，每一种语言都有一套适用于一定交际场合的、具有一定交际功能的话语。

关键词: 句末语气词“吗”；泰语；分析；主观性；泰国学生；偏误

Abstract: Modal particles have always been one of the main means for expressing Chinese emotion; it is also an important part of Chinese grammars. The lack of grammatical competence and communicative competence in modal particles can cause difficulties to researchers and second language learners. This paper mainly focused on analyzing “吗”, a typical Chinese modal particle at the end of the sentence, which was also compared with the corresponding Thai words “ไหม”[maj²⁴], “มัย”[maj⁴⁵], “หรือ”[rui:²⁴] and “หรือ”[rɯ:²⁴] The result showed that the meaning of the four modal particles can sometimes be the same for both Chinese and Thai because of the similar structure and origin of the languages. But they can also mean differently according to the intrinsic and extrinsic factors. Therefore, there are some specific characteristics and differences in each language that can cause the mistakes of using the modal particles in Chinese language of Thai students. The “Subjectivity” theory was then used to analyze causes of the mistake. The analysis results can be concluded that there are two main reasons for these mistakes. The first one is the complexity of the meaning and the other one is the social or cultural differences of language use between the two languages.

Keywords: The Chinese modal particles “吗” at the end of the sentence; Thai (language); Subjectivity; Thai students; Error.

1. 引言

语气词是汉语中的主要语法手段，不同的语气词蕴含着不同的意义和功能，而同一个语气词在不同环境中所蕴含的意义也就有差别，这种意义其实也就是说话人所赋予的主观意义、主观感情，而它又常常与所在的句子和语

境有不可分割的关系。研究语气词的学者大多喜欢用“空灵”一词来形容语气词的特点，这意味着它的意义不好把握、不容易捉摸。此外，语气词是汉语和泰语共同具有的语法成分，而且其种类和功能也都相当丰富。在人们的实际交际当中，语气词占有重要的地位，使用频率比较高。尤其是句末语气词既能表达不同的感情色彩又能传达出各种各样的意义。所以恰当地使用句末语气词不仅能提高语言表达能力，还会带来良好的交际效果。

近年来，语言学者们逐渐对语言的“主观性”给予充分的关注，这与功能语言学、语用学、认知语法等新兴的语言学流派的一些主张相互交融。他们认为语言是人用以认知周围环境的工具和储存认知结果的载体，是人们把握周围世界不可能不凭借的工具和进一步认知活动的起点，要真正理解并研究语言不可能忽视语言主体。语言只有通过有思想的人才能反映客观世界，语言使用无法与人的思想和情感分离。因此语言充斥着主观性现象，说话人总是通过他们使用的句子结构、词语、语音、语调以至身体语言体现“自我”这一标志着语言主观性特征的语义成分。

1.1 语言的主观性及其相关研究

语言的主观性（subjectivity）和主观化（subjectivisation）是目前语言学界关注的热点之一。语言的主观现象，最初被欧洲大陆的一些语言学家注意，始于上个世纪。但是，语言的主观性和主观化，在Lyons、Langacker、Traugott等语言学家的推动下，逐渐成为语言学研究的一个显著内容，是在上世纪九十年代。1992年，语言学者们在剑桥大学召开了一次关于语言中

“主观性”和“主观化”的专题研讨会，第一次共同探讨语言主观性的问题。

对于语言的主观性和主观化的关注，沈家煊是中国语言学者第一人。他的论文集《主观性和主观化研究的语言学视野》以及对 Lyons、Langacker、Traugott等几位国外学者关于语言主观性和主观化研究的介绍，把语言的主观性和主观化研究这一课题带到我们的面前，给我们提供了新的研究观点。现在，语言的主观性和主观化也成为中国国内语言学家们关注的焦点之一。下面，我们来探讨一下语言学者们对语言主观性的一些研究。

普遍认为，较早从语言学角度对“主观性”做出明确定义的语言学家是 Benveniste。他认为：“‘主观性’指的是说话人将自己看成‘主体’ (subject) 的一种能力。它并不是以每个人感受到自身的存在来定义（这种感觉仅仅是一种反映），而是被定义为超越整个实际经验和形成持久意识的心灵一体。”由此可以看出，Benveniste是把“主观性”看成说话人作为主体存在的一种能力。在他看来，这种“主观性”成就了语言的可能性。Benveniste 甚至说“语言带有的主观性印记是如此之深刻，以至于人们可以发问，语言如果不是这样构造的话究竟还能不能名副其实地叫做语言。”

从语言角度对“主观性”作更进一步阐述的语言学家，是Lyons，在他看来“‘主观性’ (subjectivity) 是说话人在表述客观命题内容的过程中，其个人的立场、态度和情感也随之体现出来，从而在话语中留下自我印记”

（转引自沈家煊，《汉语主观性与主观化研究》，2011:01）。Lyons 强调说话人的自我表达，并主张区分主观性表达（说话人自我表达）和客观性表达（交际命题）。话语的主观性现象和语言结构中的“自我”内涵表明语言具有非命题性特征的一面，而这种特征在话语中无处不在。

目前，关于语言主观性的研究中，Langacker 的共时和 Traugott 的历时研究是两种最具代表性的研究取向。Langacker 是围绕着概念识解对主观性进行阐述的，即说话者是怎样由于自身表达的需要来识解并认识对象。而主观化的过程却是 Traugott 关注的对象，即从历时的角度对语言主观性进行研究。相对于一些只注重语法结构或形式变化的语法化，Traugott 在研究主观性的过程中，加入了意义演变，甚至认为意义变得越来越依赖说话人对命题内容的主观立场和态度。

近年来，中国国内的语言学者也慢慢注意到汉语的主观性和主观化这一课题。沈家煊曾于2001年在一篇名为《语言的“主观性”与“主观化”》的文章中，提到汉语语气词可以表达各种感情，而语句中的表情部分即为主观性。随后沈家煊又在《如何处置“处置式”——论把字句的主观性》一文中从言语者的情感、认识和视角三个方面对汉语“把字句”的主观性进行了详尽的分析，这为语言主观性研究做了启发性的提示。

由上可见，关于语言主观性的表述和研究，语言学者们的侧重点是不同的，然而他们对语言反映并表达说话者自我主观性的观点还是较为相似的，也许我们可以这样理解：语言主观性的本质决定了这种现象。

1.2 汉语句末语气词“吗”与泰语中的对应词及其相关研究

泰汉语语法学界都很重视对各自语言语气词的研究，关于汉语语气词和泰语语气词的各种各样论著不断地涌现，而且研究得比较细致。但是，目前还没有人专门对汉语句末语气词“吗”与泰语中对应词的主观性进行具有系统性的对比研究。根据本文所掌握的材料，只有泰国朱拉隆功大学一篇硕士学位论文：倪体阿替克德的《汉语语气词“吗”的意义与泰语对应词对比研究》（2005）对汉语语气词“吗”与泰语对应词的意义和使用方法这两方面进行了一些对比研究。

对汉语语气词“吗”的研究大部分都是从语义语法的角度进行的，也有少数是从语用的角度来研究的。如：胡明扬（1981）认为语气可以分为表情语气、表态语气和表意语气，并对各类语气词作了全面综合的描写，他认为，“吗”是表意语气词，向对方提问，要求回答；贺阳（1992）认为，语气是通过语法形式表达的说话人针对句中命题的主观意识；黄国营（1986）探讨了“吗”的用法，陈妹金（1995）、陆俭明和马真（1984）、刘月华（1988）、齐沪扬（2002）等也都讨论过“吗”字在疑问句里到底起不起负载疑问信息作用这一话题。近年来，关于汉语语气词“吗”的主观性研究，学者们主要是就微观个体进行的研究。杨永龙（2003）研究了“吗”字的语

法化过程中存在的主观性与主观化的问题，该文看似与我们所研究的话题最为接近，但是，杨永龙所依据 Traugott 的理论，是历时中的主观性和主观化问题，他认为，“吗”是在“VP无”的格式中语法化而来的，而“VP无”从反复问句到“吗”字是非问句的演变中，正好经历了一个主观化过程，即经历了一个在语言中逐步加入说话人对命题或所说内容的主观态度和倾向性的过程。另外，廖崇阳（2004）以认知语言学中的“主观性”理论为依据，对“吗”字句的主观语义模式进行全面描写，得出的结论是“吗”字句在不同的语境中反映出说话人十种主要的主观感情和态度。

由上可见，语言学者们研究语气词“吗”的主观性均是针对汉语的研究，对于外语语气词的主观性研究却鲜有涉及。为了弥补这一空缺或者说是丰富这一方面的研究，本文在此主要探讨汉语句末语气词“吗”与泰语中对应词的异同点。另外，对以泰语为母语的学生混用汉语句末语气词“吗”的偏误现象进行归纳和分析，试图借鉴认知科学理论的“主观性”理论对偏误现象作出解释，并提出相应的教学原则，以进一步改善现有教学中出现的不足之处，真正达到的第二语言教学目的。

2. 汉语句末语气词“吗”与泰语中对应的语气词对比研究

2.1 汉语句末语气词“吗”

汉语句末语气词“吗”常用于是非问句（疑问句的一类），一般表示疑问的语法意义和语气。例如：“你知道北京这个名字的来历吗？”、“你不认识阿兰吗？”。还常用于反问句句末，表示反问，带有质问、责备的语法

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม 2557

意义和语气。有时候与“难道、岂”等副词相互搭配使用，肯定形式表示否定的意思，否定形式表示肯定的意思。例如：“他还像个人吗？”、“难道这不是他的过错吗？”

从口气角度来看，使用句末语气词“吗”的问句，与不用语气词“吗”的问句相比，口气要强一些，例如：“你同意吗？”与“你同意？”前者加强语气，后者是一般语气。至于用在反问句句末的语气词“吗”，因为主观感情较强，其口气也跟着加强。

此外，还有用“不是……吗”、“难道……吗”、“以为……吗”收尾的疑问句，例如：“他们不是已从地球上绝迹了吗？”、“难道你不情愿吗？”、“你以为你会骗得过去吗？”，就无疑而问这一点来看，可以把这类句子当成反问句。反问句因为主观感情较强，其口气属于强化的加强。

2.2 泰语中与“吗”相对应的句末语气词

在泰语语法成分中，能与汉语句末语气词“吗”相当的是“ไหม” [maj²⁴]、“มัย” [maj⁴⁵]、“หรือ” [rui.²⁴]、“หรือ” [rɔ̃.²⁴]（四种）。

2.2.1 泰语语气词“ไหม” [maj²⁴] 和“มัย” [maj⁴⁵] 用在是非问句，表示疑问语气，使陈述句变成疑问句。表达说话人对某件事情并不了解，说话人需要对方的答案，所以才提问对方。但并没有期望听话人的回答是肯定的或者是否定的。例如：

พรุ่งนี้เช้า มีเรียนไหม？（译为汉语是：明天早上有课吗？）

เขาจะคิดถึงฉันมัย？（译为汉语是：他会想我吗？）

这些例子说明，使用泰语语气词 “ไหม” [maj²⁴] 和 “มัย” [maj⁴⁵] 的句子都是是非问句，有疑而问，表达比较强烈的疑问语气。它们与汉语句末语气词 “吗” 用于是非问句所表示的语法意义、语气、口气相同。但是 “มัย” [maj⁴⁵] 常常在口语中使用，所以 “มัย” [maj⁴⁵] 的口气比 “ไหม” [maj²⁴] 要强。

2.2.2 泰语语气词 “หรือ” [rui:²⁴] 和 “หรือ” [rɔ:²⁴] 用于疑问句，表示疑问语气，使陈述句变成疑问句。表示说话人对某件事情有所了解，不管是有人告诉说话人，还是说话人自己亲眼看到都行。说话人只是为了确定或许只是表示一种礼貌，不一定期望听话人回答。例如：

เธอพูดอย่างนี้ใช้ได้หรือ？（译为汉语是：你这么说像话吗？）这句话采用是非问句形式，用肯定形式来表达否定的意思，说话人的意思是“你这么说是不应该或不合适的。”语气比较强烈。

เรื่องนี้เป็นความผิดของฉันหรือ？（译为汉语是：这件事是我的错吗？）这句话采用是非问句形式，表示反问意义。用否定形式来表达肯定的意思，说话人意思是“这件事并不是我的错。”，语气比较强烈。

这些例子说明，泰语语气词 “หรือ” [rui:²⁴] 、 “หรือ” [rɔ:²⁴] 与汉语句末语气词 “吗” 都可用于反问句所表示的语法意义、语气、口气相同。

但是“หรือ”[rɔ:²⁴] 常常在口语中使用，所以“หรือ”[rɔ:²⁴] 的语气比“หรือ”[rui:²⁴] 要强。

通过上文的对比分析可以看出，汉语句末语气词“吗”与泰语中的对应词的相同点主要 来自汉语与泰语的语言共性，可从语言的结构和语言的来源这两个角度来分析，如下：

1) 从语言的结构特点来看：汉语句末语气词“吗”与泰语中对应的词都有一套用于陈述句、疑问句、祈使句、感叹句句末的语气词，分别表示不同的语法意义、语气、口气等。

2) 从语言的来源来看：汉语和泰语同属汉藏语系，有相近的亲缘关系。汉语和泰语都是有声调的语言，不同调值能表达出不同的意思。汉语和泰语都有相似的语法结构和排列词序，即主一谓一宾结构。此外，在语言三要素中，语法的发展、变化最为缓慢。既然汉语和泰语同属汉藏语系，也必然保留着相同、相近的语法特征。那么，汉泰语句末语气词具有相同、相近点也就显得很自然。

另外，汉语句末语气词“吗”与泰语中对应的词的不同点主要来自语言的个性，这可从语言内部因素和语言外部因素，这两方面来分析，如下：

1) 从语言内部的因素来看，世界上所有的语言都各自有自己的特点，汉语和泰语也是如此。研究内部因素的学者指出语言功能的社会性决定任何语言都必须具有自己系统的语法结构规律，语法的演变或变化都要受到其结构系统内在因素的制约。什么句类用什么语气词，表达什么语法意义、语气、口气，是由语言的社会性来决定，由使用该语言的群体来决定。

2) 从语言外部的因素来看, 泰国是一个佛教国家, 90% 以上的泰国人笃信佛教, 佛教在泰国盛行, 泰国深受佛教文化的影响。泰国人所信奉的佛教经文, 多是用巴利文和梵文书写的。因此, 泰语或多或少受到巴利语和梵文语语法的影响。而汉语却没有这一语言外部因素的特点。正是由于这些语言个性造成了汉语与泰语句末语气词的不同。

总之, 汉语句末语气词“吗”与泰语中对应词的语气意义并不完全相同, 有的是相对应的, 有的是不对应的, 还有的是相似的。因此, 泰国学生在使用或习得汉语句末语气词“吗”的过程中往往出现语言偏误现象。

3. 泰国学生习得汉语句末语气词“吗”的偏误与语言的主观性解释

汉语语气词是中国人在交际过程中最常用的语言要素, 也是表达语气传递情感的重要方式。因此熟练恰当地使用语气词, 是学好汉语的条件之一。然而在对外汉语教学中, 语气词一直是泰国学生学习的重难点, 更是使用中无法回避的问题。此外, 在笔者的自身学习过程中, 也发现汉语语气词的学习和使用是一件比较困难的事, 很容易出现各种偏误。因此, 本文对以泰语为母语的学生混用汉语句末语气词“吗”的偏误现象进行归纳和分析, 试图借鉴认知科学的“主观性”理论对偏误现象作出解释, 这是推进泰国汉语教育的一个重要方面。

从理论上来说, 我们在对句末语气词“吗”的主观性进行了探讨之后, 还要对隐喻语言形式背后的成因问题进行分析。我们认为, 形成语气词主观性的根本原因不外乎以下三种概念: 语言的本质、对话语境和社会心理。这

些概念能帮助我们了解学生对汉语语气词的习得规律，把握学生在学习中的难点；在教学实践中，它能指导我们改进教学思路，有针对性地进行教学，帮助学生更快更好地掌握汉语的语气词。

本文主要是对以泰语为母语的学生学习和掌握汉语句末语气词“吗”的使用情况进行偏误分析。本文根据鲁健骥（1984）的研究，将偏误分为“遗漏、误加、误代和错序”四大类。由于语气词常用在句尾，因此，在语气词的偏误中，较少出现错序的偏误类型。此外，由于一些语句中既可以使用语气词，也可以不使用语气词，如“你知道他为什么今天没来上班？”与“你知道他为什么今天没来上班吗？”，这两个句子都是正确的，它们的区别在于使用了句末语气词“吗”可以体现出说话人对“他今天没来上班”的好奇与关心。正是由于语气词的这种特点，在进行问卷调查分析时，本文只涉及到句末语气词“吗”的误漏情况。

3.1 本文调查以及结果分析

为了了解泰国学生对汉语句末语气词“吗”的掌握情况，本文设计了一套汉语句末语气词“吗”的问卷调查。问卷是一个关于汉语句末语气词“吗”使用的测试。测试共有 15 道题，调查对象为在山东省济南市学习汉语的泰国学生。之所以选择中级和高级阶段的泰国学生作为本研究的调查对象，是因为在笔者的问卷调查中，中级和高级阶段的泰国学生已经完成了三年以上的汉语课程。当然他们在中文的运用方面可能还存在一定的障碍，但笔者认为中级和高级阶段的泰国学生可以避免低年级泰国学生因知识积累不够或者看不懂题目而随机选择答案的可能性，进而会降低本研究的信度和效

度。来山东省济南市学习汉语的泰国学生当中，中级和高级阶段共有 17 名学生。

在本次问卷调查中，为了更好地分析泰国学生对汉语句末语气词“吗”的习得情况，本文对所有泰国学生的偏误进行逐条记录，并进行分类。一般认为若偏误率达到 50% 以上，则值得我们进行偏误鉴别。本文为了更全面地发现泰国学生的偏误，将下限调到了25%。在此，偏误率超过 25% 的总共有11条，总偏误率是 51.37%。我们可以看出，15 道题的试卷，17名学生答题，偏误率高于 25% 的总共有 11 处，而且，以泰语为母语的学生学习和使用汉语句末语气词“吗”的主要问题是混用或遗漏。下面，本文运用认知科学理论预测以泰语为母语的学生习得句末语气词“吗”的难度。

3.2 主观性理论与偏误解释

从以上的偏误我们发现，以泰语为母语的学生习得句末语气词“吗”的主要偏误是“吗”的遗漏。笔者根据语气词的遗漏情况，将这些偏误率超过 25% 的类型进行了统计，结果列表1：

表1 以泰语为母语的学生习得句末语气词“吗”的偏误率

表1 以泰语为母语的学生习得句末语气词“吗”的偏误率

例句	偏误率超过 25%的类型	偏误条数	百分比%
1.这难道是我的错____?	“吗-吧”的误用	13	76.47
2.你当了那么多年营业员，难道没见过退货的____?	“吗-吧”的误用	14	82.35
3.他去旅行了____?	“吗-吧”的误用	5	29.41
4.你明天不来____?	“吗-吧”的误用	8	47.06
5. A: 你下午不是跟朋友去看电影____? (这段时间应该在影院，却在咖啡厅遇见他) B: 我不太想去看。	“吗-吧”的误用	15	88.24
6.这样的化妆步骤，对____?	“吗-吧”的误用	6	33.33
7.A: 今天晚上不是去吃肯德基____? B: 不想吃，最近发胖了。	“吗-吧”的误用	14	82.35
8.他不吃辣椒____?	“吗-吧”的误用	8	47.06
9.你还不睡____?	“吗-吧”的误用	7	41.81
10.五点半了，他回家了____?	“吗-吧”的误用	17	100
11.你这么打扮，像话____?	“吗-吧”的误用	8	47.06

通过上表可以看出，以泰语为母语的学生偏误类型在收集到的偏误中所占比例高达 60.78%。最容易出现的偏误为“吗”被“吧”的代替情况，这种偏误类型占 51.37%；其中偏误率超过 50% 的问题为：

1. 这难道是我的错 吧？(吗)
2. 你当了那么多年营业员，难道没见过退货的 吧？(吗)
3. A: 你下午不是跟朋友去看电影 吧？(吗)

(这段时间应该在影院，却在咖啡厅遇见他)

B: 我不太想去看。

4. A: 今天晚上不是去吃肯德基吧?(吗)

B: 不想吃, 最近发胖了。

5. 五点半了, 他回家了吧?(吗)

从调查的结果来看, 泰国学生在将“吗”误用为“吧”的原因是泰国学生对汉语反问句的意义跟反问句与副词的搭配用法的掌握不够理想。另外, 泰国学生很难理解汉语的隐喻语言形式, 因此泰国学生对语气词“吗”和“吧”所表达的主观语义不太了解。比如, “吧”用于疑问句句末时, 往往表达说话人的一种推测语气, 但是“吗”用于反问句句末时, 主要是表达说话人的提醒申明、责备批评和申辩反驳语气。本文认为这一点是泰国学生使用汉语句末语气词“吗”偏误比较明显的地方。

目前, 关于主观性的研究 Edward Finegan 主要集中在三个方面: 说话人的视角 (Perspective)、说话人的情感 (Affect)、说话人的认识 (Epistemic Modality)。这三个方面互有交叉和联系, 很难截然分开, 只是为了叙述方便大致作出了区分。此外, 一些学者, 如 Palmer (1986)、王力 (1985)、吕叔湘 (1982)、胡明扬 (1981)、齐沪扬 (2002) 等都承认所谓“语气”实际上是说话人的自我意识与情感、心态密切相关。

因此，按照上述学者的关于主观性和语气词的研究，尤其是 Langacker 的观点，我们可以了解到汉语句末语气词“吗”是非常重要的主观性标记之一，它总是包含说话人的情感和态度。下面笔者通过汉语句末语气词“吗”的主观性理论来解释泰国学生习得汉语句末语气词“吗”的偏误现象。

如：例子①和②

① 这难道是我的错 吧？(吗)

② 你当了那么多年营业员，难道没见过退货的 吧？(吗)

这两个句子都是反问句。在汉语中，反问句的使用非常广泛，它虽然是疑问句的一种，但是说话者并不是真正地向对方提出疑问，而是无疑而问、明知故问。把答案寓于问话中并加以强调，激发对方从问话中思考出答案。从调查结果中能看出泰国学生对汉语反问句的意义跟反问句与副词搭配用法的掌握不够理想，也可以看出他们不太了解“吗”与“难道”等副词搭配起来构成反问句的用法。

此外，当语气词“吗”用于反问句时往往带有提醒申明、责备批评和申辩反驳的语气。因此，我们从主观性所表达说话人的情感来解释偏误的原因：“情感”包括感情、情绪、意向、态度等。沈家煊（2001）提出句末语气词能表达各种感情，形容词的重叠式带有较为明显的主观感情，这都是众所周知的语言事实。所以，这两个句子不仅表达了说话人针对句子命题的一种主观否定态度，而且表示对听话人的“申辩反驳”，也就是说说话人对某种客观事实或交际对方提出的某种看法和观点感到不以为然或十分不满，于是针锋相对地发表截然相对的意见进行申辩驳斥，语气有的比较缓和、有的比较激烈。

如：例子 ③ 和 ④

③ A：你下午不是跟朋友去看电影 吧？（吗）

（这段时间应该在影院，却在咖啡厅遇见他）

B：我不想去看。

④ A：今天晚上不是去吃肯德基吧？（吗）

B：不想吃，最近发胖了。

上述的例子，我们从主观性所表达说话人的视角来解释偏误现象。“视角”就是说话人在表达时，常常站在自己所处的立场和位置，用自己的眼光来说明自己的主观体验或看法。这种“视角”主观性经常以隐晦的方式在语句中表现出来，最典型的例子是动词的“体”（aspect）标记，它其实更多的是涉及到了话语基础中的元素之一。

上述的 A 句用“吗”，就是一个表达真实世界事情状态的主观命题，例如“你下午不是跟朋友去看电影吗？”说话人（A）心中还是个确定状态，也就是说：说话人的 A 句当面与 B 对话，虽然 A 早知道“你（B）这段时间在影院看电影”，但 B 却出现在自己面前，A 不能再认定这是事实，因此对 B 就没有了提醒功能？，但是 A 对 B 还不太了解现在的状

況，不知道 B 想不想去看电影，A 表达主管否定的态度。同样，“今天晚上不是去吃肯德基吗？”A 的心中确定这段时间 B 吃肯德基去了，但是 A 还不了解 B 为什么不在吃肯德基，A 就表达主管否定的态度。即 A 所问的问题对自己来说完全是未知的。当然，我们说例子③ 和 ④ 的 A 句 上加“吗”，可以表达说话人的某种主观性。

如：例子 ⑤ 五点半了，他回家了吧？(吗)

这例子，我们可以从主观性所表达说话人的认识来解释偏误现象。“认识”是对某一客观事件的已有的主观知识。每一个认识主体由于各自的主观独特性，对同一事情的认识可能有所不同。语言学中所说的“认识”主要跟情态有关，而有关情态动词和情态副词的研究最为深入。所以，这句话表达说话人的“认知情态”，而说话人根据自己已有的知识对客观事情进行解释，也就是说：说话人已经知道“他回家了”，只期待自己的主观判断得到对方的肯定，给予证实。

总之，我们通过认知语言学的主观性理论来解释泰国学生习得汉语语气词“吗”的偏误现象之后，希望新兴的认知语言学的“主观性”能对我们的对外汉语语气词教学有所帮助。这种误漏从主观性理论来看，主要有两个原因：其一是语气词的原因，这方面的原因是深刻而复杂的。首先，“吗”遗漏率的高低随语言情境的不同而不同，在基于书面语对话题的考察中发现，书面语中误漏“吗”的句子极少，而在自然谈话中误漏“吗”的现象明显要多得多。这可能是因为书面语体偏向于谨慎语体，而自然口语属于随意语

体。在这些不同风格的语体中，言语主体对语言形式的关注度不同，对语言计划程度不同，言语的准确度也相应的不同。因此，谨慎语体更关注形式，而随意的语气中多关注意义，因时间的制约以及计划性差更易于泰国学生产生误漏。其次，以泰语为母语的学生倾向于添加某种语气词，但他们中大多数人只将泰语中的语气词与汉语中的“吧”对应。这种现象可以说有两种原因：一种是泰语中虽有语气词，但没有与汉语语气词“吗”完全对应的，只有与语气词“吧”对应的词。因此，语气词“吗”的语际差异和难度大，泰国学生在泰语负迁移和目的语规则泛化的双重影响下，用“吧”替代“吗”；另一种原因是，泰语中即使有跟语气词“吗”对应或大致对应的成分，但由于此类成分在泰语中也是标记性比较强的，在儿童习得母语中也是后习得的，因此，学习者倾向于迁移标记性比较弱的、跟“吧”大致对应的成分，所以出现了上述“吗”被“吧”代替的情况。

其二是社会心理原因，为了达到一定的交际目的，每一种语言都有一套适用于一定交际场合的、具有一定交际功能的话语。泰国学生在运用汉语语气词进行交际时，为了满足听话人和说话人自身的心理需求，想办法来阐述自己的想法。例如“你这么打扮像话吗？”、“他不吃辣椒吗？”、“他去旅行吗？”等，在这里泰国学生对于语气词“吗”的用法只能用于疑问句，而不知道它也能用于无疑而问的疑问句，表达对方的行为引起说话人丰富的情感和态度，从平缓的到激烈的、从高兴的到愤怒的语气。因此，泰国学生语气词“吗”的遗漏率高。

以上内容介绍了泰国学生习得汉语句末语气词“吗”的难度，也说明了运用认知科学理论预测泰国学生习得汉语句末语气词“吗”的偏误现象。针

对这些偏误原因，下文主要从认知观点在第二语言习得中的作用，提出相应的教学原则，以进一步改善现有教学中出现的不足之处，达到真正的第二语言教学目的。

4. 针对泰国学生习得汉语语气词的教学原则

目前学术界对语气词系统的研究尚未达到较为一致的共识，但这不应该成为不重视语气词教学的理由。相反，学术界应该加强对语气词系统的研究，提高语气词研究与教学的理论等级，在实际的语气词教学中积累经验，边教边整理语气词教学的内容，摸索出一条适合对外汉语语气词教学的路子。那么，就目前对语气词的研究水平来看，可以突出语气词教学的以下几个原则：

4.1 强化语气的有标记性特征

由于语气词对泰国学生来说是很难掌握和理解的，因此有必要及时总结表现语气词的外在标志，揭示语气词表现的内在心理特点。比如说，语气词“吗”的基本语气是表示疑问，也是传递说话人的情感、态度和评说。如：

什么事都替儿子做，你这是疼他吗？

——表达说话人的想法，而且表示说话人对听话人的不满、指责、批评等情感和态度。

所以说，在教材编写和实际教学中应该把语气词的标记性特点突出出来，以便泰国学生在实际生活的交际中容易掌握并灵活运用。

4.2 突出语气词表现的立体性

从语音、词汇到句法、语用等，都有表现语气的因素，因此对外汉语的教材编写应该有意地表现汉语语气词的丰富性。另外，应该立体式地展现汉语语言特点，打破语言教学思想中只依据语法系统的科学精神所造成的模式化和技术化，让泰国学生在一个自由的环境中表达自己真实的感受。

4.3 语气内容编排的阶段性的

语气词是说话者心理的直接体现，但由于受到所学词汇和语法的限制，使得很多表现复杂心理的语气不能编排到教材中去。我们可以按照从易到难、从简单到复杂的顺序循序渐进地分阶段，编排教学课程。

4.4 编排语气词的情境化原则

这一原则是指在语篇和对话中编排的语气词项目，它不仅有利于泰国学生根据语境揣测理解语气词表现的心理状态，而且也有利于教师的讲解。因为不同的文体在遣词造句、结构修辞、情绪舒缓、态度强弱等方面，体现不同的语言风格，语篇把交际者的文化传统、行为信息、心理状态等都提供给学生，给他们一个全方位的生活片段，便于泰国学生选择其中的任何一个角色，模拟语气进行交际。

4.5 语气词内容的复现性和对比性原则

一方面，在不同的阶段和单元上，语气词训练项目要保持一定的重现率，便于泰国学生的模仿和复习，构成较为清晰的语气词意识；另一方面，还要强化相近语气词意义之间的对比性，有意识地编排一些性质相近的语气

词，但强度不同的语言训练片段，特别是对话，泰国学生通过理解、体验和模仿，感受语气词所蕴涵的心理状态的强度。另外，对那些表现语气较为复杂的疑问词和语气助词，应该进一步加强研究，按照不同的语气词义项系统地进行编排，并注意辨析各语气间的异同。

5. 结语

本文以语法理论为基础，从说话人的视角、说话人的情感和说话人的认识等三个角度对汉语句末语气词“吗”与泰语中对应词的主观性及其成因进行了细致的探讨，能够更好地为对外汉语教学提供参考、有所贡献。由于学识有限，本文的研究还不够深入，但我们还希望，我们的研究对于语法学科方面和对外汉语教学领域，尤其是后者，有一定的参考价值。

笔者认为，语气词教学原则最终都要落实到泰国学生自己的理解、体验、模仿和实践中去。只有充分的理解和体验才能保证泰国学生对语气词的语用得体和恰当性；模仿和实践是保证泰国学生能运用语气词表达方式有效地展示内心的情感的最有效方式。所以，对外汉语教学的实践性、交际性、趣味性和情境性也适合语气词作为二语习得的教学。每个泰国学生学习汉语知识都要理解和运用，才能刚好地提高汉语水平。

参考文献

Nawawan Bandhumedha 2006 《Thai Grammar》 Chulalongkorn University Press.

黄国营 1986 《“吗”字句用法初探》，《语言研究》第 2 期。

刘异颖 2011 《母语为英语者习得疑问语气词“吗”的偏误研究》，
《外语研究》第 4 期。

鲁健骥 1984 《中介语理论与外国人学习汉语的语音偏误分析》，
《语言教学与研究》第 3 期。

屈承熹、李彬 2004 《论现代汉语句末情态虚词及其英译》，《外语学刊》第 6 期。

沈家煊 2001 《语言的“主观性”和“主观化”》，《外语教学与研究》第 4 期。

宋 佳 2013 《泰国大学生对汉语语气词“啊”“吧”“呢”“吗”的
“误代”偏误分析》，《语言应用研究》第 1 期。

唐 斌 2008 《话语句末标记语与语言的主观性》，《语言·文化研究》第 1 期。

吴福祥 2011 《汉语主观性与主观化研究》商务印书馆。

熊 莺 2011 《日汉语气助词对比研究及其对教学的启示》，《北京邮电大学学报》第 3 期。

徐丽华 2002 《外国学生语气词使用偏误分析》，《浙江师范大学学报》第 5 期。

薛 怡 2011 《现代汉语语气词最近三十年研究综述》，《语文知识》第 1 期。

การวิเคราะห์ข้อผิดพลาดการเรียนรู้คำเสริม “吗” ในภาษาจีนของนักเรียน ไทยโดยการใช้ทฤษฎีจิตวิสัยทางภาษา

บัณฑิตกาญจ ตั้งภากรณ์¹

1. บทนำ

ในปัจจุบันนักวิชาการทางภาษาศาสตร์เริ่มให้ความสนใจกับทฤษฎีจิตวิสัยทางภาษามากขึ้น โดยนักวิชาการเชื่อว่าภาษาเป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร โดยเกิดขึ้นจากการรับรู้จากบริบทรอบข้างซึ่งมนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ตามธรรมชาติ ดังนั้นการวิเคราะห์ภาษาจึงไม่ควรมองข้ามหลักเกณฑ์สำคัญดังกล่าว นอกจากนั้นภาษาเป็นสิ่งที่ช่วยสะท้อนความคิด อารมณ์ และความรู้สึกของผู้ส่งสารได้เป็นอย่างดี จึงสามารถแสดงให้เห็นถึงจิตวิสัยทางภาษาของผู้ส่งสารได้อย่างชัดเจน โดยใช้โครงสร้างทางประโยค คำ เสียง และวรรณยุกต์ รวมถึงภาษากาย เป็นสื่อในการส่งสาร เพื่อให้การสื่อสารนั้นบรรลุวัตถุประสงค์

ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน Shen Jia Xuan เป็นนักภาษาศาสตร์คนแรกที่ทำให้ความสำคัญกับทฤษฎีจิตวิสัยทางภาษา โดยได้รวบรวมผลงานวิจัยจากนักวิชาการต่างประเทศ อาทิ Lyons, Langacker, Traugott มาเรียบเรียงเป็นวารสารวิจัย เรื่อง การใช้ทฤษฎีจิตวิสัยวิเคราะห์ภาษา ทำให้นักวิชาการในปัจจุบันเกิดมุมมองหรือแนวทางใหม่ๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ภาษา ซึ่งนักวิชาการแต่ละท่านมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยที่ต่างกัน แต่ยึดหลักการวิเคราะห์ที่คล้ายคลึงกัน คือมุ่งเน้นจิตวิสัยทางภาษาของผู้ส่งสาร

คำเสริมมีบทบาทความสำคัญต่อหลักไวยากรณ์จีนอย่างมาก โดยคำเสริมแต่ละคำนั้นสามารถสะท้อนความหมายและจุดประสงค์ในการใช้ที่แตกต่างกัน กล่าวคือคำเสริมคำเดียวกันหากนำไปใช้ในบริบทที่ต่างกันก็สามารถสะท้อนความหมายที่ต่างกันได้ ซึ่งความ

¹บัณฑิตกาญจ ตั้งภากรณ์ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาหลักสูตรและการสอนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

แตกต่างดังกล่าวนี้มักเกิดขึ้นจากอารมณ์และความรู้สึกส่วนตัวของผู้ส่งสาร โดยไม่เกี่ยวข้องกับรูปแบบหรือบริบทของประโยคแต่อย่างใด นักวิชาการที่ศึกษาค้นคว้าเรื่องคำเสริมส่วนใหญ่นิยมใช้คำว่า "ไม่มีตัวตน" มาอธิบายลักษณะเฉพาะของคำเสริม ทำให้ยากต่อการเรียนรู้และการเข้าใจความหมาย นอกจากนั้นคำเสริมยังมีบทบาททั้งในหลักไวยากรณ์ภาษาจีนและภาษาไทย โดยมีชนิดและการใช้คำที่คล้ายคลึงกันแต่แฝงไว้ด้วยความหมายที่หลากหลาย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัย พบว่าในประเทศไทย มีเพียง Ni Ti•A Ti Ke De (2005) ได้เขียนวิทยานิพนธ์ปริญญาโท เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบความหมายระหว่างคำเสริม “吗” ในภาษาจีนกับคำเสริมที่ความหมายตรงกับคำในภาษาไทย โดยมุ่งเน้นศึกษาความหมายและวิธีการใช้คำเท่านั้น ส่วนในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน การศึกษาค้นคว้า เรื่องคำเสริม “吗” นั้น มักจะมุ่งศึกษาในเชิงความหมาย หลักไวยากรณ์ และอีกจำนวนหนึ่งมุ่งศึกษาวิธีการใช้คำ เช่น Hu Ming Yang (1981) กล่าวว่า คำเสริมสามารถแยกได้ 3 ลักษณะคือ การแสดงออกทางอารมณ์ ท่าทาง และความหมาย เป็นต้น พร้อมได้ศึกษาวิเคราะห์และอธิบายคำเสริมแต่ละลักษณะอย่างละเอียด ซึ่งเชื่อว่า “吗” เป็นคำเสริมที่แสดงออกทางความหมาย โดยต้องการถามเพื่อให้ได้คำตอบจากผู้รับสาร Jia Yang (1992) กล่าวว่า คำเสริมเป็นคำที่มักแสดงออกในรูปของหลักไวยากรณ์ที่มุ่งเน้นจิตวิสัยทางภาษาของผู้ส่งสาร Huang Guo Ying (1986) ศึกษาวิเคราะห์ในเชิงวิธีการใช้คำของ “吗” Chen Mei Jin (1995); Lu Jian Ming และ Ma Zhen(1984); Liu Yue Hua (1988); Qi Hu Yang (2002) ต่างศึกษาคำเสริม “吗” ในรูปแบบประโยคคำถาม ซึ่งในปัจจุบันได้มีการศึกษาจิตวิสัยของคำเสริม “吗” ในภาษาจีน โดยนักวิชาการได้ศึกษาในลักษณะภาพรวม เช่น Yang Yong Long (2003) ได้ศึกษาวิวัฒนาการด้านไวยากรณ์ของคำว่า “吗” ในเชิงจิตวิสัย โดยมีลักษณะการวิจัยที่ใกล้เคียงกับงานวิจัยฉบับนี้ แต่ผลงานวิจัยของ Yang Yong Long ใช้หลักจิตวิสัยวิเคราะห์วิวัฒนาการของ “吗” ตั้งแต่นิโอดีตามแนวทฤษฎีของ

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2557

Traugott นอกจากนั้น Liao Chong Jiu (2004) ใช้หลักจิตวิสัยทางภาษาวิเคราะห์ประโยค “吗” ในเชิงความหมาย พบว่าประโยค “吗” ในบริบทต่างๆ สามารถสะท้อนความคิด อารมณ์และความรู้สึกส่วนตัวของผู้ส่งสารได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าทั้งนักวิชาการไทยและจีนต่างก็มุ่งศึกษาค้นคว้าเรื่องคำเสริมอย่างต่อเนื่อง แต่ในปัจจุบันยังไม่มีนักวิชาการท่านใด ที่นำทฤษฎีจิตวิสัยทางภาษามาวิเคราะห์เปรียบเทียบคำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีนกับคำเสริมในภาษาต่างประเทศอื่นๆ หรือคำเสริมท้ายประโยคที่ความหมายตรงกับคำในภาษาไทย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่าง คำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีนกับคำเสริมท้ายประโยคที่มีความหมายตรงกับคำในภาษาไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ข้อผิดพลาดการเรียนรู้และการใช้คำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีน โดยใช้ทฤษฎี "จิตวิสัยทางภาษา" วิเคราะห์สาเหตุและอธิบายข้อผิดพลาดของนักเรียนไทย

นอกจากนั้นผู้วิจัยได้เสนอแนวการสอนคำเสริมที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยยกระดับการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาที่สองอีกด้วย

2. การศึกษาเปรียบเทียบคำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีนกับคำเสริมท้ายประโยคในภาษาไทย

2.1 คำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีน

คำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีน นิยมใช้ในรูปแบบคำถาม เช่น “你知道北京这个名字的来历吗?” “你不认识阿兰吗?” และยังนิยมใช้ในรูปแบบคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ เช่น “他还像个人吗?” บางประโยคนิยมใช้คู่กับคำวิเศษ “难道, 岂”

ทำให้สื่อความหมายในเชิงบอกเล่ากลายเป็นปฏิเสธ หรือทำให้สื่อความหมายในเชิงปฏิเสธกลายเป็นบอกเล่า เช่น “难道这不是他的过错吗？” เป็นต้น

ในเชิงน้ำเสียง ประโยคที่มีคำเสริม “吗” ท้ายประโยค มักจะมีน้ำเสียงที่ชัดเจนกว่าประโยคที่ไม่มีคำเสริม “吗” ท้ายประโยค ดังนั้นในรูปแบบคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ จึงมีคำเสริม “吗” ไว้ท้ายประโยค เพื่อต้องการแสดงอารมณ์ ความรู้สึกส่วนตัวออกทางน้ำเสียงของผู้ส่งสาร

นอกจากนั้นยังมีการใช้ “不是……吗” “难道……吗” “以为……吗” ในลักษณะรูปแบบประโยคคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ เช่น “他们不是已从地球上绝迹了吗？” “难道你不情愿吗？” “你以为你会骗得过去吗？” เป็นต้น ซึ่งรูปแบบดังกล่าวสามารถแสดงอารมณ์ ความรู้สึกส่วนตัวออกทางน้ำเสียงที่ชัดเจนของผู้ส่งสาร

2.2 คำเสริมท้ายประโยคในภาษาไทยที่มีความหมายตรงกับคำว่า “吗”

ตามหลักไวยากรณ์ไทย คำที่มีความหมายตรงกับคำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีน ได้แก่ “ไหม” “มั้ย” “หรือ” และ “หรือ”

2.2.1 คำเสริม “ไหม” และ “มั้ย” ในภาษาไทย นิยมใช้ในรูปแบบประโยคคำถาม ที่เกิดจากรูปแบบประโยคบอกเล่าเปลี่ยนเป็นรูปแบบประโยคคำถาม เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ส่งสารไม่เข้าใจในเรื่องที่ถาม และต้องการให้ผู้รับสารตอบกลับ โดยผู้ส่งสารไม่ต้องการเพียงแค่ว่า “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” เท่านั้น

เช่น พรุ่งนี้ฉันมีเรียนไหม? / เขาจะคิดถึงฉันมั้ย? เป็นต้น

การใช้คำเสริม “ไหม” และ “มั้ย” ในประโยคตัวอย่างข้างต้น ต่างเป็นรูปแบบประโยคคำถามที่ต้องการคำตอบ ที่แสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างชัดเจน ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับคำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีน แต่คำเสริม “มั้ย” ในภาษาไทย นิยมใช้ในภาษาพูด จึงแสดงออกทางน้ำเสียงที่ชัดเจนกว่าคำเสริม “ไหม”

2.2.2 คำเสริม “หรือ” และ “หรือ” ในภาษาไทย นิยมใช้ในรูปแบบประโยคคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ ที่เกิดจากรูปแบบประโยคบอกเล่าเปลี่ยนเป็นรูปแบบประโยคคำถาม เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้สื่อสารเข้าใจในเรื่องที่ถามเป็นอย่างดี เพียงแต่เพื่อยืนยันความถูกต้อง โดยไม่ต้องการคำตอบจากผู้รับสาร

เช่น เธอพูดอย่างนี้ใช้ได้หรือ? / เรื่องนี้เป็นความผิดของฉันหรือ? เป็นต้น

การใช้คำเสริม “หรือ” และ “หรือ” ในประโยคตัวอย่างข้างต้น ต่างเป็นรูปแบบประโยคคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบเหมือนกับคำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีน แต่คำเสริม “หรือ” ในภาษาไทย นิยมใช้ในภาษาพูด จึงแสดงออกทางน้ำเสียงที่ชัดเจนกว่าคำเสริม “หรือ”

ผลจากการศึกษาเปรียบเทียบ พบว่า คำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีนกับคำเสริมท้ายประโยคในภาษาไทยทั้ง 4 คำนั้น มีความหมายเหมือนกันและแตกต่างกัน เกิดจาก 2 สาเหตุหลักๆ ดังต่อไปนี้

1. กรณีที่คำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีนกับคำเสริมท้ายประโยคในภาษาไทยทั้ง 4 คำนั้น มีความหมายเหมือนกัน สามารถแยกได้ 2 สาเหตุ คือ 1) โครงสร้างทางภาษาของคำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีนกับคำเสริมท้ายประโยคในภาษาไทยทั้ง 4 คำ ที่มีลักษณะคล้ายกัน โดยที่ทั้งภาษาจีนและภาษาไทย นิยมใช้คำเสริมดังกล่าวไว้ท้ายประโยคบอกเล่า ประโยคคำถาม ประโยคคำสั่ง และประโยคอุทานเหมือนกัน เพื่อแสดงถึงความแตกต่างของหลักไวยากรณ์ อารมณ์และความรู้สึก 2) แหล่งกำเนิดของทั้งสองภาษามาจากทางตอนใต้ของประเทศจีนเหมือนกัน จึงมีลักษณะทางภาษาที่คล้ายคลึงกัน โดยที่ทั้งภาษาจีนและภาษาไทยมีระบบเสียงวรรณยุกต์เหมือนกัน หากเสียงวรรณยุกต์ต่างกันก็สามารถแสดงความหมายที่แตกต่างออกไปได้เช่นกัน นอกจากนั้นทั้งสองภาษายังมีการเรียงลำดับทางโครงสร้างของประโยคที่คล้ายคลึงกันอีกด้วย จากสาเหตุข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีนกับคำเสริมท้ายประโยคในภาษาไทยทั้ง 4 คำนั้น มีความคล้ายคลึงกัน

2. กรณีที่คำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีนกับคำเสริมท้ายประโยคในภาษาไทยทั้ง 4 คำนั้น มีความหมายแตกต่างกัน ก็สามารถแยกได้ 2 สาเหตุ คือ 1) ปัจจัยภายใน โดยมีนักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยภายในได้กล่าวไว้ว่า หลักเกณฑ์ของปัจจัยภายในที่กำหนดโครงสร้างทางไวยากรณ์ในภาษานั้นๆ ถูกกำหนดขึ้นจากสภาพทางสังคมของการใช้ภาษา โดยสภาพทางสังคมที่แตกต่างกันจะสะท้อนการใช้ที่แตกต่างกันไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือมีวิวัฒนาการทางด้านไวยากรณ์ก็ตาม เช่น คำเสริมคำใดใช้กับรูปแบบประโยคแบบใด ต้องถูกกำหนดขึ้นจากสภาพทางสังคมของการใช้ภาษานั้นๆ เพื่อแสดงถึงความหมายทางไวยากรณ์ อารมณ์ และความรู้สึก เป็นต้น 2) ปัจจัยภายนอก เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประชากรเกินกว่า 90% ที่นับถือพุทธศาสนา โดยบทบาทพุทธศาสนาส่วนใหญ่เป็นภาษาบาลีและสันสกฤต ดังนั้นหลักไวยากรณ์ภาษาไทยจึงได้รับอิทธิพลมาจากภาษาบาลีและสันสกฤต แต่ภาษาจีนไม่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอก จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คำเสริมท้ายประโยคของทั้งสองภาษามีความแตกต่างกัน

จากสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้น พบว่า คำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีนกับคำเสริมท้ายประโยคในภาษาไทยทั้ง 4 คำนั้น ไม่ได้มีความหมายเหมือนกันอย่างสิ้นเชิง จึงเป็นเหตุให้นักเรียนไทยใช้คำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีนไม่ถูกต้อง

3. การใช้ทฤษฎีจิตวิสัยวิเคราะห์สาเหตุข้อผิดพลาดในการใช้คำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีนของนักเรียนไทย

3.1 แบบสำรวจและผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามขึ้น เพื่อต้องการสำรวจและศึกษาการใช้คำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีนของนักเรียนไทย โดยกลุ่มเป้าหมายในการศึกษารั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนไทยที่เรียนภาษาจีนในระดับกลางและระดับสูงที่มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ประเทศ

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2557

สาธารณรัฐประชาชนจีน จำนวน 17 ราย ซึ่งผู้วิจัยสำรวจโดยวิธีการใช้แบบสอบถาม โดยภายในแบบสอบถามแต่ละชุด มีข้อความทั้งหมด 15 ข้อ ซึ่งในแต่ละข้อความคำว่า “吗” เป็นคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว โดยปกติผลการสำรวจข้อผิดพลาด ถ้าเกินกว่าร้อยละ 50 ถือว่าผิดพลาด แต่ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดผลการสำรวจใหม่ คือ ถ้าผลการสำรวจข้อผิดพลาดเรื่องคำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีนของนักเรียนไทยเกินกว่าร้อยละ 25 ถือว่าผิดพลาด

จากผลการสำรวจกลุ่มเป้าหมายทั้ง 17 ราย ในการตอบแบบสอบถามจำนวน 15 ข้อ พบว่า นักเรียนไทยที่ตอบแบบสอบถามผิดพลาด คิดเป็นร้อยละ 60.78 ของกลุ่มเป้าหมาย และมีจำนวน 11 ข้อคำถาม ที่นักเรียนไทยตอบแบบสอบถามผิดพลาดเกินกว่าร้อยละ 25 ซึ่งในจำนวน 11 ข้อคำถามนี้ มี 5 ข้อ ที่นักเรียนไทยตอบแบบสอบถามโดยใช้คำเสริม “吧” แทนที่ “吗” คิดเป็นร้อยละ 51.37 โดยคำถามที่พบข้อผิดพลาดสูงเกินกว่าร้อยละ 50 มีดังนี้

1. 这难道是我的错 吧? (吗)
2. 你当了那么多年营业员, 难道没见过退货的 吧? (吗)
3. A: 你下午不是跟朋友去看电影 吧? (吗) (这段时间应该在影院, 却在咖啡厅遇见他)
B: 我不太想去看。
4. A: 今天晚上不是去吃肯德基吧? (吗)
B: 不想吃, 最近发胖了。
5. 五点半了, 他回家了吧? (吗)

3.2 การใช้ทฤษฎีจิตวิสัยวิเคราะห์ข้อผิดพลาด

จากผลสำรวจ พบว่า การตอบแบบสอบถามของนักเรียนไทยที่มีร้อยละสูงสุดของการตอบที่ผิดพลาด คือ การใช้คำเสริม “吧” แทนที่ “吗” เนื่องจากนักเรียนไทยสับสนกับความหมายของประโยคคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ และไม่เข้าใจการใช้คำพิเศษคู่กับ

ประโยคคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ นอกจากนี้นักเรียนไทยยากที่จะเข้าใจความหมายแฝงที่อยู่ในรูปแบบประโยคคำถามของภาษาจีน ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้นักเรียนไทยเกิดความสับสนในการใช้คำเสริม “吧” แทนที่ “吗” เช่น คำเสริม “吧” ทำยประโยคคำถามในภาษาจีน มักแสดงการคาดคะเนของผู้ส่งสาร แต่คำเสริม “吗” ทำยประโยคคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบในภาษาจีน มักแสดงการตั้งคำถาม การตำหนิ และการโต้เถียงของผู้ส่งสาร ดังนั้นผู้วิจัยเชื่อว่าสาเหตุดังกล่าวเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อการเรียนและการใช้คำเสริมทำยประโยค “吗” ในภาษาจีนของนักเรียนไทย

ดังนั้น ผู้วิจัยใช้หลักทฤษฎีจิตวิสัยของ Langacker ศึกษาวิเคราะห์การใช้คำเสริม “吧” แทนที่ “吗” ของนักเรียนไทย เพื่อให้สามารถเข้าใจหลักการใช้คำเสริมทำยประโยค “吗” ในภาษาจีนที่ถูกต้อง เช่น

ประโยค ① และ ②

① 这难道是我的错 吧? (吗)

② 你当了那么多年营业员，难道没见过退货的 吧? (吗)

จากทั้ง 2 ประโยคข้างต้น ต่างเป็นประโยคคำถามที่ผู้ส่งสารไม่ต้องการคำตอบ เพียงแต่ต้องการให้ผู้รับสารคิดและพิจารณาเท่านั้น จากการตอบแบบสอบถามสามารถวิเคราะห์ได้ว่า นักศึกษาไทยยังไม่เข้าใจการใช้คำวิเศษณ์คู่กับประโยคคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบในภาษาจีน นอกจากนั้น ทั้ง 2 ประโยคข้างต้น ผู้วิจัยวิเคราะห์จากอารมณ์และความรู้สึกของผู้ส่งสาร ซึ่งแฝงด้วยความหมายเชิงจิตวิสัยภายในของผู้ส่งสาร ที่ต้องการให้ผู้รับสารแสดงการโต้เถียงกับในสถานการณ์ดังกล่าว

ประโยค ③ และ ④

③ A: 你下午不是跟朋友去看电影 吧? (吗) (这段时间应该在影院，却在咖啡厅遇见他)

B: 我不想去看。

④ A: 今天晚上不是去吃肯德基吧? (吗)

B: 不想吃, 最近发胖了。

จากประโยคข้างต้น ผู้วิจัยวิเคราะห์มุมมองของผู้ส่งสาร ซึ่ง "มุมมอง" นั้นหมายถึง แนวคิดหรือมุมมองส่วนตัวของผู้ส่งสารเอง จากประโยค ③A แสดงให้เห็นว่าผู้ส่งสารเข้าใจว่า ณ เวลานี้ ③B ต้องไปอยู่ที่โรงภาพยนตร์แล้ว แต่กลับพบ ③B ที่ร้านกาแฟ ③A จึงแสดงการเตือนในมุมมองส่วนตัว โดยไม่คำนึงถึงสภาวะจิตใจของ ③B ว่าไม่อยากจะไปดูภาพยนตร์ ในลักษณะเดียวกันประโยค ④A แสดงให้เห็นว่าผู้ส่งสารเข้าใจว่า ณ เวลานี้ ④B ต้องไปรับประทานอาหารไก่อู่ที่ร้านเคเอฟซีแล้ว แต่กลับพบ ④B อยู่ที่บ้าน ④A จึงแสดงการเตือนในมุมมองส่วนตัว โดยไม่คำนึงถึงสภาวะจิตใจของ ④B ว่าไม่อยากจะรับประทานอาหาร เพราะช่วงนี้น้ำหนักตัวขึ้น ดังนั้นจากการประโยค ③A และ ④A ข้างต้น ต่างใช้แนวคิดหรือมุมมองส่วนตัวตัดสินสถานการณ์โดยไม่คำนึงถึงคู่สนทนา นอกจากนี้จากการตอบแบบสอบถามสามารถวิเคราะห์ได้ว่า นักศึกษาไทยยังไม่เข้าใจความหมายที่แฝงในรูปประโยคคำถามของภาษาจีน ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้นักเรียนไทยเกิดความสับสนในการใช้คำเสริม “吧” แทนที่ “吗”

ประโยค⑤

⑤ 五点半了, 他回家了吧? (吗)

จากประโยคข้างต้น ผู้วิจัยวิเคราะห์จากความเข้าใจของผู้ส่งสาร ซึ่ง "ความเข้าใจ" นั้นหมายถึง ความรู้ความเข้าใจส่วนตัวของผู้ส่งสารที่มีต่อสถานการณ์นั้น แต่ยังแฝงไว้ด้วยอารมณ์และความรู้สึกส่วนตัวอีกด้วย จากประโยคผู้ส่งสารรู้ว่าผู้รับสารกลับถึงบ้าน เพียงแต่ต้องการถามเพื่อแสดงความแนชัดจากผู้รับสารเท่านั้น

หลังจากการใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห้ข้อผิดพลาดในการใช้คำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีนของนักเรียนไทย ผู้วิจัยพบว่า เกิดขึ้นจาก 2 สาเหตุ คือ

1. ความซับซ้อนทางความหมายของคำเสริม “吗” ซึ่งประการแรก เห็นได้จากข้อผิดพลาดของบริบททางการใช้ภาษาต่างกัน จึงส่งผลต่อร้อยละของข้อผิดพลาดที่ต่างกัน

เช่น บริบททางการใช้คำเสริมในภาษาหนังสือมีร้อยละข้อผิดพลาดน้อยกว่าบริบททางการใช้คำเสริมในภาษาพูด ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า รูปแบบประโยคในภาษาหนังสือมีหลักไวยากรณ์ที่แน่นอนมากกว่ารูปแบบประโยคในภาษาพูด ดังนั้น นักเรียนไทยให้ความสำคัญกับรูปแบบในภาษาหนังสือมากกว่าความหมายในภาษาพูด ประการที่สองการใช้คำเสริม “吧” แทนที่ “吗” ของนักเรียนไทย สามารถอธิบายได้ 2 ลักษณะ คือ 1) เนื่องจากคำเสริมในภาษาไทยมีความหมายตรงกับคำเสริม “吧” มากกว่าคำเสริม “吗” ในภาษาจีน จึงเป็นสาเหตุให้นักเรียนไทยเลือกใช้คำเสริม “吧” แทนที่ “吗” ในเชิงความหมายที่ผิดพลาด 2) คำเสริมในภาษาไทยมีคำที่มีความหมายตรงกับคำเสริม “吗” ในภาษาจีน แต่ไม่ได้มีความหมายที่สามารถแสดงอารมณ์และความรู้สึกภายในของผู้ส่งสารเหมือนคำเสริม “吗” ในภาษาจีน เป็นต้น

2. ความแตกต่างทางสังคมของการใช้ภาษา เนื่องจากในแต่ละภาษา แต่ละสังคมต่างมีเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะของภาษาในการสื่อสารที่แตกต่างกัน ดังนั้นการที่นักเรียนไทยจะสื่อสารคำเสริมในภาษาจีน โดยให้ทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสารมีจิตวิสัยภายในตรงกันนั้นเป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะในสังคมไทยไม่นิยมใช้คำเสริม “吗” ในรูปแบบประโยคคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ เพื่อสามารถแสดงอารมณ์และความรู้สึกส่วนตัวของผู้ส่งสาร แต่ในสังคมไทยกลับใช้คำเสริม “吗” ในประโยคคำถามที่ต้องการคำตอบเท่านั้น

4. ข้อเสนอแนะแนวทางการสอนคำเสริมท้ายประโยคในภาษาจีนแก่นักเรียนไทย

การศึกษาค้นคว้าเรื่องคำเสริมในปัจจุบันนี้ ยังไม่สามารถพบบทสรุปที่ชัดเจน จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอน ในขณะเดียวกัน นักวิชาการควรมุ่งศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์คำเสริม พร้อมทั้งสังสมประสบการณ์ จากการสอนคำเสริมมาพัฒนาเป็นแนวทางและประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องคำเสริม สามารถสรุปไว้เป็นหลักเกณฑ์การสอนได้ดังนี้

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2557

4.1 เน้นลักษณะเด่นของคำเสริม

เนื่องจากคำเสริมเป็นคำที่มีความหมายซับซ้อน จึงยากต่อการเรียนรู้และการเข้าใจของนักเรียนไทย ดังนั้นจำเป็นต้องแสดงลักษณะเด่น ทั้งลักษณะภายนอกและลักษณะภายในขณะทำการสอนเรื่องคำเสริม ผู้สอนควรแสดงให้นักเรียนไทยเข้าใจว่า โดยทั่วไปคำเสริม“吗” ตามลักษณะภายนอกนิยมใช้ท้ายประโยคเพื่อแสดงประโยคคำถาม แต่ขณะเดียวกันควรชี้ให้เห็นถึงลักษณะภายในที่สามารถแสดงถึงอารมณ์และความรู้สึกส่วนตัวของผู้ส่งสารได้ เพื่อให้ให้นักเรียนไทยสามารถสื่อสารในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

4.2 ปัจจัยที่หลากหลายสามารถแสดงความโดดเด่นของคำเสริมได้

ไม่ว่าจะเป็นน้ำเสียง คำศัพท์ โครงสร้างทางประโยค ตลอดจนวิธีการใช้คำ ต่างเป็นปัจจัยที่สามารถแสดงความโดดเด่นของคำเสริมได้ ดังนั้นการสอน การเขียนตำราภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ ควรให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับคำเสริมในภาษาจีนที่หลากหลายแง่มุม เช่น แสดงออกทางน้ำเสียง ทางไวยากรณ์ และทางการใช้ภาษา โดยผสมผสานจัดเป็นสถานการณ์จำลองและประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนไทยสามารถเข้าใจลักษณะเด่นของคำเสริม รวมถึงสามารถแสดงอารมณ์และความรู้สึกส่วนตัวได้

4.3 เรียงลำดับเนื้อหาของคำเสริมตามแต่ละช่วงชั้น

คำเสริมสามารถแสดงอารมณ์และความรู้ภายในของผู้ส่งสารได้ แต่เนื่องจากการเรียนรู้คำศัพท์และไวยากรณ์ ในแต่ละช่วงชั้นของนักเรียนไทยมีขอบเขตจำกัด จึงไม่สามารถนำความหมายที่ซับซ้อนของคำเสริม ระบุไว้ในแบบเรียนหรือตำราเรียนภาษาจีนได้ ดังนั้นผู้สอนสามารถจัดลำดับเนื้อหาของคำเสริมได้ โดยการแบ่งเนื้อหาตามความซับซ้อนในแต่ละช่วงชั้นและจัดเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปยาก

4.4 วิธีการสอนในรูปแบบการสร้างสถานการณ์จำลอง

วิธีการสอนในรูปแบบการสร้างสถานการณ์จำลอง ถือเป็นวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ เพราะมุ่งเน้นการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือการใช้บทสนทนาเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกภายในของผู้ส่งสาร ซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นของคำเสริม

โดยนักเรียนไทยสามารถเข้าใจเนื้อหาคำเสริมที่ซับซ้อนได้เป็นอย่างดี และยังช่วยให้ผู้สอนสามารถอธิบายเรื่องคำเสริมได้ง่ายและรวดเร็วขึ้นด้วย

4.5 วิธีการสอนในลักษณะเปรียบเทียบความเหมือนและความต่าง

การใช้วิธีการสอนในลักษณะการเปรียบเทียบ สิ่งแรกที่ผู้สอนควรปฏิบัติคือ การฝึกให้นักเรียนพูดประโยคคำเสริมซ้ำๆ โดยเริ่มจากประโยคที่มีความหมายง่ายๆ ไปจนถึงประโยคที่มีความหมายซับซ้อน ประการที่สองคือ ผู้สอนเน้นเปรียบเทียบคำเสริมที่มีความหมายใกล้เคียงกัน พร้อมทั้งฝึกให้นักเรียนพูดประโยคคำเสริมในลักษณะบทสนทนาเพื่อให้นักเรียนไทยสามารถเข้าใจถึงอารมณ์และความรู้สึกภายในของผู้ส่งสาร นอกจากนี้ผู้สอนควรนำประโยคคำถามที่ประกอบด้วยคำเสริมต่างๆ แต่แฝงด้วยความหมายที่ซับซ้อนให้นักเรียนได้ศึกษาและชี้ให้เห็นถึงความหมายที่แตกต่างในแต่ละคำเสริม

5. บทสรุป

การศึกษาค้นคว้าวิจัยได้ศึกษาอยู่บนพื้นฐานของหลักไวยากรณ์ โดยใช้ทฤษฎีจิตวิสัยทางภาษา วิเคราะห์เปรียบเทียบคำเสริมท้ายประโยค “吗” ในภาษาจีนกับคำเสริมที่มีความหมายตรงกับคำในภาษาไทย ซึ่งผลการศึกษานั้นสามารถนำไปใช้อ้างอิงและเกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาที่สองได้ แต่เนื่องจากระยะเวลาอันจำกัด ผู้วิจัยทำการศึกษาได้ไม่ลึกซึ้ง นอกจากนี้ผู้วิจัยเชื่อว่าวิธีการสอนคำเสริมในภาษาจีนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อนักเรียนไทยมากที่สุด คือ การให้นักเรียนไทยเข้าใจวิธีการใช้คำเสริมฝึกฝนและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง